

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Запрян Ангелов Козлуджов, заемаш длъжността професор в катедра „Българска литература и теория на литературата“ към Филологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по: област на висше образование 2.Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма: Българска литература

Автор: Теодора Петрова Кашилска

Тема: Свидетелски почерци на българската литературна история /Писателските мемоари за периода между двете световни войни/

Научен ръководител: проф. д. ф. н. Любка Петрова Липчева-Пранджева

1. Общо представяне на получените материали

Със заповед номер РД-21-698 от 26.03.2024 година на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“ съм определен за член на научно жури за осигуряване на процедурата за защитата на горепосочения дисертационен труд.

Представените от кандидата документи са изготвени изключително прецизно, подробно и стриктно в съответствие със законовата нормативна база и допълващите специфични изисквания на Филологическия факултет на ПУ. Те дават възможност да се получи обективна и цялостна представа за качествата на докторант Кашилска на основата на приложената до момента нейна продукция и да се направи оценка, съответстваща на изискванията на ЗРАС.

Авторката на дисертационния труд Теодора Кашилска е завършила бакалавърската програма по специалността „Българска филология“ в ПУ през 2014 година и магистърската програма „Актуална българистика – литературоведски профил“ през 2015 година също в ПУ. От момента на завършването работи по придобитата специалност като преподавател по български език и литература. От 2018 година е редовен докторант в катедра „БЛТЛ“, а през март 2021 година е отчислена с право на защита. В част от времето след завършването на магистърската програма е работила като хоноруван асистент в ПУ. Тя има 5 участия в значими международни конференции и 10 публикации

/пет от тях индексирани в международната база данни Web of Science/. В документацията за конкурса е приложила 6 статии по темата на дисертацията. Продукцията осезаемо надхвърля изпълнението на минималните национални изисквания за съответната научна степен.

2.Процедурни изисквания, резултати и научни приноси

Въз основа на прегледа на представените материали мога да заявя, че са спазени всички процедурни изисквания на ЗРАС и на Филологическия факултет на ПУ за придобиване на научната и образователна степен „доктор“.

Представеният на вниманието на научното жури дисертационен труд респектира не само и не толкова с обема си, а най-вече с темата, фокусираща вниманието си върху писателските мемоари, посветени на един от най-интересните и сложни периоди от развитието на литературната ни история /1918-1945 година/ Дисертационният труд се състои от увод, четири глави, заключение, приложения и библиография и е с общ обем от 281 компютърни страници. Библиографията обхваща 205 коректно цитирани и използвани източника.

Работата започва още преди уводните думи с показателен цитат от Пол Рикьор /използван нееднократно от самия мен в текстове, изследващи своеобразието на понятието памет и проявленията му в автобиографичния наратив/. Цитатът красноречиво маркира в определена степен посоката на развитие на дисертационния труд, макар че в него отсъстват знакови текстове на Рикьор и производните им тези, от прилагането на които трудът би се обогатил и спечелил не само в библиографско отношение.

Още в самото начало работата много точно и ясно заявява целта си – „да бъде изследвана писателската мемоарна литература за периода между двете световни войни с оглед на специфичното ѝ позициониране спрямо литературноисторическите разкази от и за същия период“. След това изключително прецизно са формулирани основните проблемни ядра в четири пункта /стр.7/, които изследването превръща в свой предмет.

Чрез обстойното и подробно представяне на огромния емпиричен материал, свързан с откритите проблемни ядра и неговият задълбочен анализ, работата наистина успешно постига заявената си цел. Още уводната част достатъчно убедително демонстрира добрата литературоведска подготовка и потенциал на

Кашилска, които по-нататък се проявяват и в самата композиционна логика и структурираност на изследването.

Централно място в понятийния апарат, с който текстът борави, заема понятието памет. Обговорени са част от основните изследователски рефлексии върху това сложно и нееднозначно тълкувано понятие. Изборът е свързан основно с идеите на Ян Асман и Пиер Нора и през призмата на техните виждания докторантката ги използва. Изборът на отправна точка за още по-сложното съотношение между паметта и историята е обвързан основно с тезите на Колингууд от книгата му „Идеята за историята“. В уводната част не е пропусната нито една значима предходна публикация по проблема с мемоарната литература, което е още едно доказателство за прецизността и коректността на изследователката. В направения критически преглед е намерил място почти всеки автор, който се е занимавал с българската мемоаристика.

В своята първа глава изследването аргументира подбора от мемоарни текстове за периода между двете световни войни, който респектира с мащабите и обемността си и обхваща 97 текста. Те засягат всички значими представители на жанра от дадения период. Заслужава внимание и фактът, че авторката „държи под око“ и т. нар. гранични случаи, свързани с проблема за вторично записаната памет. Приносен е моментът с анализа на разночетенията, когато има мемоари, записани от други лица, но посветени на едни и същи събития. Проследен е процесът на издаване на мемоари от 1940 година до днес като целенасочено и плодотворно са анализирани сложните социокултурни и политически измерения, които го обуславят. В тази част работата предлага и защитава много интересен принцип за класификация на мемоарните прояви /панорамни, за отделни личности, сборници с кратки спомени, несамостоятелни форми – есета, дневници, интервюта/. Същевременно тези прояви са умело диференцирани според тематичните полета и знаковите събития, превърнали се в техен предмет.

Приносна заслуга на авторката е обособяването и логическото структуриране на цялостния корпус от мемоарни текстове за посочения период.

Във втората глава на работата „Егонаратив и почерци“ се появява едно ново за литературознанието ни понятие „егонаратив“. Т.Кашилска го обвързва със

случаите, в които мемоаристът се превръща в централна фигура на собствения си разказ, чрез който се опитва да осмисли ролята и мястото си в събитията именно чрез специфичното конструиране на наратива. Въведеното понятие би могло да послужи и за евентуална съпоставка и открояване на сложните отношения и пресечни точки между автобиографичния и мемоарен разказ.

Специфичните проявления на „егонаратива“ авторката открива и анализира в мемоарите на Кирил Христов, Дора Габе и Богомил Райнов. Пространно и многопланово са представени различни аспекти и акценти в мемоарните им почерци, които целят да създадат, активират и моделират определени ценностни представи за самите тях като личности и творци в актуалния обществено-политически контекст по време на създаване на спомените им.

В третата глава „Персоналии на паметта – консолидиране на паметта около творческата личност“ изследователският ракурс рязко се променя. Тази част дава и аргументира собствен отговор на въпроса: „Как емблематични творчески личности /в случая Смирненски и Йовков/ присъстват в мемоарната памет и ответните мемоарни наративи? Как те конструират, оценъчно моделират, а и модифицират образите им съобразно актуалната социокултурна и политическа ситуация в момента на издаването им?“ Отговорите, които работата дава, са също приносни от гледна точка на литературноисторическата им стойност.

Четвъртата глава „Панорамни конструктори на паметта“ насочва вниманието към панорамни наративи, посветени на изследвания период, които се опитват да държат в полето на обсега си целия времеви период или по-голямата част от него. Трите отделни части на главата поставят в центъра на полезрението си емблематични мемоарни текстове: „Път през годините“ на Константин Константинов, Поредицата „Литературни мемоари“ на издателство „Български писател“, която започва през 1962 година и „Спомени за куртурния живот между двете световни войни“ на Кирил Кръстев.

Особено плодотворна е тезата на Т.Кашилска за мемоарната книга на К.Константинов като естетически коректив на една конюнктурно идеологизирана история, която съзнателно изтласква в полето на забравата или маргинализира значими творци и явления. Интересен и приносен е аналитичният преглед на късната

поревица „Литературни мемоари“. Част от текстовете в нея /особено по-ранните/ са също естетически коректив, но с обратен знак, който натоварва с идеологическа символика и знаковост автори, за които този символен ореол е неприсъщ. Такъв естетически коректив са и мемоарите на К.Кръстев – най-вече със стремежа си да актуализират /в момента на издаването им/ естетиката на модернизма, без да пропускат дори една от най-своеобразните й ранни прояви в лицето на регионалния „ямболски“ модернизъм. Кашилска убедително доказва и показва как мемоарният разказ през паметта за локалното променя паметта и знанията за панорамно важното и същевременно попълва значими пропуски в литературноисторическите ни представи за изследвания период.

В неговата цялост представеният дисертационен труд наистина успешно постига заявената в началото цел. Той убедително доказва, че свидетелската памет на писателите може да се превърне в „интересно и ползотворно изследователско поле“. Напълно споделям финалната теза на авторката, според която задълбочените анализи на процесите в това поле могат да поставят основите на програмен проект за „едно възможно бъдещо разгръщане на литературноисторическия дискурс“.

Бих искал да обърна специално внимание на шестте приложения към основния текст. Те са изключително полезни с начина, по който са организирани и имат висока емпирична литературноисторическа стойност.

Не съм забелязал некоректни взаимствания в текста и съм убеден в научната добросъвестност на Т.Кашилска. В автореферата докторантката е приложила самооценка на приносите в дисертационния труд, открити в 7 пункта. Мнението ми за нея е изцяло положително, защото тази самооценка е напълно адекватна на постигнатите резултати.

3. Заключение

В заключение уверено заявявам, че представеният дисертационен труд има висока научна стойност, демонстрира добросъвестност и стабилна литературоведска култура и убедено препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди научната и образователна степен „доктор“ на Теодора Петрова Кашилска в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма: Българска литература.

29.04.2024 г.

Пловдив

Рецензент:

/проф. д-р Запрян Козлуджов/